

**KSN visie
karperbeheer**

**binnen Visstand Beheer Commissies
(VBC's)**

Eindconcept september 2001

Colofon

Uitgave: **Karperstudiegroep Nederland**
Samenstelling en redactie: **Commissie Belangenbehartiging
KSN**

Arthur van Duuren

Klaas van den Herik

Cas ter Haar

Lex van Klaveren

Aart Lokhorst

Tim Pelsma

Erik Pons

Gerrit Veldhuizen

Joris Weitjens

Dank gaat uit naar al diegenen die ons het afgelopen jaar met adviezen en kritische noten hebben bijgestaan.

Inhoudsopgave

Inleiding

Hoofdstuk 1. De Karpervisserij in Nederland

Hoofdstuk 2. Ontstaan en ontwikkeling van de Nederlandse karperpopulatie

Hoofdstuk 3. Biologie van de karper

Hoofdstuk 4. Verantwoord karperbeheer

Hoofdstuk 5. Karpervisserij en beroepsvisserij

Hoofdstuk 6. Stappenplan karperbeheer binnen VBC's

Inleiding

De Karper Studiegroep Nederland (KSN) is opgericht in 1974. Het is een vereniging van sportvissers waarvan de leden gericht bezig zijn met het vissen op, en de studie naar karper. Een belangrijke doelstelling van de KSN is het behouden en verbeteren van de mogelijkheden van de Nederlandse karpervisserij, met inachtneming van de kaders van ecologisch verantwoord karperbeheer.

Om deze laatste doelstelling te bereiken treedt de KSN in overleg of werkt samen met andere verenigingen en organisaties, onder meer met de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVB) en de Nederlandse Vereniging Van Sportvissersfederaties (NVVS). Met het instellen van Visstand Beheer Commissies (VBC's) heeft de KSN er een nieuw 'werkterrein' bij gekregen. Dit acht zij zeer verheugend. Immers, binnen deze VBC's zal voor het eerst in breed verband concreet vorm gegeven worden aan het visstandbeheer van vele staats-binnenwateren en andere binnenwateren waar het beheer tot nu toe weinig planmatig verliep. Bovendien wordt in deze VBC's ook het visserijkundig gebruik meegenomen, zodat ook beroepsvissers meer bij het verantwoord en doelmatig beheer van de visstand zullen worden betrokken. Het ligt voor de hand dat in de verschillende VBC's ook nagedacht zal worden over de plaats van karper in het watersysteem en over de belangen van de karpervisserij. De KSN wil graag van de gelegenheid gebruik maken om de bij haar aanwezige kennis over karper, karperbeheer en de belangen van de karpervisserij met de deelnemers aan VBC's te delen. De KSN hoopt hiermee dat er binnen VBC's zinnige discussies kunnen worden gevoerd over beheer van karperbestanden, waarbij het belang van de karpervisserij wordt onderkend. Met deze adviesnota willen wij derhalve voorkomen dat uit onwetendheid en ondeskundigheid een karperstand dusdanig beheerd wordt dat hieruit onvoorziene schade voortvloeit.

Deze adviesnota bevat de visie van de KSN op het karperbeheer in VBC verband. Het kan worden gezien als een specifieke uitwerking van de 'NVVS-kaderrichtlijn economische benutting schubvis' (2001) van de NVVS en een reactie op het 'Beleidsbesluit Binnenvisserij' ('99). De in de verschillende hoofdstukken neergelegde kennis en inzichten omtrent karper en karperbeheer zijn ondermeer ontleend aan de beschikbare literatuur over dit onderwerp, de kennis en expertise van de OVB en door de KSN gebundelde praktijkkennis van karpervissers.

Aan het eind van elk hoofdstuk treft u een puntsgewijze samenvatting van de inhoud. Het in hoofdstuk 4 ontwikkelde toetsingsschema vormt een belangrijk houvast voor de beoordeling van karperbestanden. In het laatste hoofdstuk treft u een stappenplan waarmee u binnen VBC's concreet aan de slag kunt met het karperbeheer.

samenvatting

- De KSN is een vereniging van karpervissers die binnen de kaders van ecologisch verantwoord karperbeheer de mogelijkheden in Nederland voor het vissen op karper wil behouden en verbeteren.
- De KSN ziet het instellen van VBC's als een positieve ontwikkeling omdat hiermee voor het eerst in breed verband concreet vorm zal worden gegeven aan het visstandbeheer in een groot aantal watersystemen, terwijl ook het visserijkundig gebruik (beroepsvisserij) wordt meegenomen.
- Met deze adviesnota verwacht de KSN een positieve bijdrage te leveren aan de in de VBC's te voeren discussies over karperbeheer en de uitvoering daarvan.
- Op grond van verstrekte richtlijnen kunnen visstandbeheerders verzoeken van sportvissers beoordelen en beargumenteerde keuzes maken met betrekking tot het beheer van karperbestanden.

Hoofdstuk 1. De karpervisserij in Nederland

In de laatste twintig jaar heeft de karpervisserij in Nederland zich ontwikkeld van een bescheiden tak van de sportvisserij tot een mandsikke tak waar de groei nog steeds niet uit is. Anders dan bij vele andere takken van de hengelsport is er van vergrijzing in de karpervisserij geen sprake. Het aantal karpervissers ligt thans rond de vijfendertigduizend. Voor de hengelsportdetailhandel in Nederland is de karpervisserij thans een belangrijke, zometer de belangrijkste, bron van inkomsten.

Werd er aanvankelijk veelal op karper gevestigd in afgesloten watersystemen, met de komst van nieuwe vistechnieken, die de vangbaarheid van karper aanzienlijk verhoogden, vond er een uitbreiding van de karpervisserij plaats naar open watersystemen (rivieren, kanalen, plassen en meren). Daarbij valt het grote aantal uren op dat de moderne karpervisser aan de waterkant vertoeft. Gemiddeld ligt de 'visserijinspanning' rond de 1000 uur per jaar per karpervisser.

Gelijk met deze ontwikkeling steeg het aantal karpervissers dat zich vrijwel uitsluitend toelegt op het vissen op grote en / of bijzondere exemplaren spectaculair. Ofschoon de normen voor wat betreft een grote of bijzondere karper per water en per karpervisser nogal verschillen krijgt in de regel een karper vanaf 80 cm en 10 kilogram z'n meerwaarde.

Nota Bene: in deze adviesnota wordt regelmatig gesproken over het formaat van karper. De volgende indeling wordt gehanteerd:

Grote karper	> 80cm	> 10kg
Middelgrote karper	> 65cm < 80cm	> 5kg < 10kg
Kleine karper	< 65cm	< 5kg

Daarnaast worden karpers met een partiële beschubbing (voortaan aangeduid met 'spiegelkarper') bijzonder gewaardeerd. Niet alleen vanwege de vermeende schoonheid en groeipotentie van dit type karper, maar ook vanwege het feit dat spiegelkarpers, met name in open watersystemen van Nederland, steeds schaarser worden aangetroffen. Vanwege z'n individuele herkenbaarheid vormt dit type karper bovendien een dankbare bron van studie.

De studie die karpervissers van hun hobby maken heeft er onder meer in geresulteerd dat een heel groot deel van de grote schubkarpers en spiegelkarpers dat in Nederland rondzwemt in kaart is gebracht. Ofschoon het overdreven is te stellen dat alle grote karpers geteld zijn, is het sinds een jaar of vijf wel zo dat van de tien gevangen zeer grote karpers (>15 kilo) op de open watersystemen er misschien wel acht door karpervissers (soms met bijnaam) bekend zijn. Karpervissers van nu hebben niet zelden een sterke 'emotionele binding' met dergelijke bijzondere vissen. Typerend voor de moderne karpervisser is verder z'n zorg voor het welzijn van de karper. De in 2000 tot stand gekomen KSN gedragscode (zie bijlage 1) getuigt van deze zorg.

samenvatting

- De karpervisserij is uitgegroeid tot een van de sterkste takken van de sportvisserij, waarbij een substantieel deel van de karpervissers gericht op grote en / of bijzondere karpers vist.
- Voor karpervissers zijn open watersystemen van toenemend belang voor de uitoefening van hun hobby.
- De tegenwoordige karpervisser maakt een gedegen studie van de vangst en heeft niet zelden een emotionele binding met grote en / of bijzondere exemplaren wat er mede in heeft geresulteerd dat relatief veel van de grote en / of bijzondere karpers van Nederland in kaart zijn gebracht.
- De tegenwoordige karpervisser is veel gelegen aan het welzijn van de karper.

Hoofdstuk 2. Ontstaan en ontwikkeling van de Nederlandse karperpopulatie

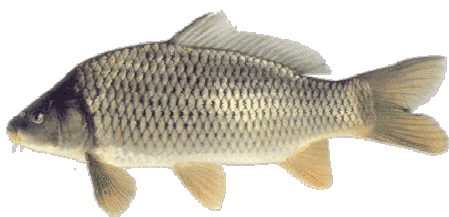
De karper (*Cyprinus carpio*) is oorspronkelijk een vissoort van Centraal-Aziatische rivieren (Nijssen en De Groot 1987). De soort heeft zich, geholpen door menselijke activiteit, tenminste sinds de middeleeuwen geleidelijk aan over het binnenwater van Europa weten te verspreiden. Temeer daar karper in een aaneengesloten verspreidingsgebied voorkomt, wordt de karper thans over het algemeen beschouwd als inheemse vissoort. (Ook Natuurbeschermingsraad 1994.)

In de literatuur wordt op basis van uiterlijke kenmerken gewoonlijk onderscheid gemaakt tussen wilde karper en kweek- of edelkarper. Harde uiterlijke kenmerken om kweekkarper en wilde karper uit elkaar te houden zijn er eigenlijk niet. Bovendien is karper een soort die zich, in wateren waar natuurlijke aanwas een bepalende rol speelt, en tenminste binnen enkele generaties, qua uiterlijk aanpast aan de heersende milieuomstandigheden.

Door natuurlijke vermenging in combinatie met het uitzetten van verschillende karpertypen, stammen en rassen en migratie vanuit onder meer de Rijn is Nederland momenteel een vergaarbak van allerlei kruisingen waarbij de precieze stam of ras niet te achterhalen valt. Op grond van het uiterlijk van de karper, beschubbing en bouw, kunnen wel de volgende typen worden onderscheiden.

Schubkarper

Geheel beschubde karper. Zowel een product van natuurlijke aanwas als een in het verleden veelvuldig uitgezette variëteit (met name de 25% wildbloedhybride van de OVB). Afhankelijk van ras en milieuomstandigheden variërend in lichaamsbouw. In gemiddelde milieuomstandigheden een karper die op volwassen leeftijd (circa 10 jaar) gemiddeld rond de 10 kilo weegt. In optimale milieuomstandigheden - rijke voedselbronnen en weinig voedselconcurrentie - een karper die ruim 1 meter lang kan worden bij ruim 30 kilo.

Verwilderde schubkarper

Een geheel beschubde karper. Product van natuurlijke aanwas. Als gevolg van frequente natuurlijke aanwas en / of hoge dichtheden per hectare (voedselconcurrentie) neigend naar een slanke wildvorm. Volwassen exemplaren zelden zwaarder dan circa 7 kilo.

Spiegelkarper (en rijen- en lederkarper)

Partieel beschubde karper. Schubben variëren zowel in grootte, vorm en stand. Schakering van de schubben is per individu anders. Zeldzaam product van natuurlijke aanwas. Afhankelijk van ras en milieuomstandigheden sterk variërend in lichaamsbouw. In optimale milieuomstandigheden en 'de juiste genen' tot ruim 100 cm en 30 kilo.

Aan het begin van de vorige eeuw werd de teelt van karper ter hand genomen door de Nederlandse Heidemaatschappij. Voornamelijk ten behoeve van de beroepsvisserij werden deze kweekkarpers onder meer uitgezet in open watersystemen. In het midden van de jaren '50 van de vorige eeuw werd de karper als 'sportvis' ontdekt. Toen ook nam de OVB de kweek van karper over van de Heidemaatschappij.

Met de snelle achteruitgang van de waterkwaliteit en de vervlakking van visstanden vormde de karper een dankbaar alternatief voor sportvissers. De karper is immers een taaie vis die goed bestand is tegen de gevolgen van een slechte waterkwaliteit. Om die reden werd er door hengelsportverenigingen veel OVB-kweekkarper uitgezet in het Nederlandse water. Aanvankelijk betrof dit zowel de (edel)schubkarper als de spiegelkarper, maar sinds het eind van de jaren '60 leverde de OVB voornamelijk zogenaamde 25% wildbloedhybriden, een gekweekte mengvorm van wilde karper, edelschubkarper en spiegelkarper.

In de jaren '70 begon het (onder meer door toedoen van de KSN) tot de visstandbeheerders door te dringen dat er aan (grootschalige) uitzettingen een keerzijde zat. Overbevolking op kleinere wateren leidde tot conditieverlies en een stagnerende groei bij karper. Bovendien werd er vanuit de ecologische hoek gewezen op het gevaar dat het grootschalig uitzetten van brasem en karper een factor is waardoor gewaardeerde soorten als snoek en rietvoorn teruggedrongen kunnen worden.

Onder druk van deze gewijzigde inzichten werd sindsdien een sterk terughoudend karperuitzettingsbeleid gevoerd. Pas aan het eind van de jaren '90 kwam hierop een reactie, ingegeven door het feit dat in heel Nederland verscheidene bestaande karperpopulaties stilaan verschaalden en de diversiteit verminderde. De in 1997 verschenen Nota Karperbeleid van de Amsterdamse Hengelsportvereniging gaf de eerste aanzet tot een verantwoord karperbeheer waarbij binnen ecologische kaders door middel van gerichte, kleinschalige uitzettingen bestanden op, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, het gewenste peil worden gehouden.

Een opvallende constante wat betreft de ontwikkeling van karperbestanden van -met name- veel open watersystemen is de gestage achteruitgang van het aandeel van de

spiegelkarper. Landelijk gezien ligt dit percentage onder de 5 % van het totale karperbestand. Deze variëteit van de karper die tenminste sinds de 17de eeuw in open watersystemen (Martinet maakt melding van een spiegelkarper 'die in 't jaar 1692 in de IJssel werd aangetroffen) aanwezig is, is zonder ingrijpen gedoemd te verdwijnen uit onze open watersystemen (rivieren, kanalen, plassen en meren).

samenvatting

- De karper wordt in het algemeen beschouwd als een inheemse vissoort, tegelijk speelt het uitzetten van karper al sinds lange tijd een rol in de verspreiding van karper.
- Op grond van uiterlijke kenmerken onderscheiden we drie karpertypen.
- De belangstelling voor karper als pootvis kreeg door de opkomst van de sportvisserij nieuwe impulsen
- Het voeren van planmatig en ecologisch verantwoord karperbeheer is een ontwikkeling die aan het eind van de jaren '90 in zwang raakte om verschromelende karperpopulaties op peil te houden / brengen
- De spiegelkarper is thans een behoorlijk zeldzame verschijning geworden in open watersystemen.

Hoofdstuk 3. Biologie van de karper

Ofschoon de karper zich goed kan aanpassen aan zeer uiteenlopende omstandigheden, hangt het reproductievermogen sterk samen met klimaats- en weersinvloeden, het watermilieu en de bijpassende visgemeenschap en het type karper. Een zeeklimaat met koele zomers is niet ideaal voor de aanwas van karper. In Nederland zitten we zo ongeveer op de grens van het natuurlijke verspreidingsgebied van de karper in Europa. Het betekent dat weersinvloeden, net als bijvoorbeeld bij een vissoort als de snoekbaars, een aanzienlijke rol spelen waardoor flinke jaarlijkse schommelingen optreden in de natuurlijke aanwas. Onontbeerlijk voor succesvolle voortplanting zijn snel opwarmende ondieptes.

Substantiële natuurlijke aanwas komt vrijwel uitsluitend voor in ondiepe, plantenarme, troebele en daarmee snoekarme watersystemen. Wat betreft predatie van karperbroed en karper in de opgroeifase spelen snoekbaars en baars, gezien bijvoorbeeld de aanzienlijke natuurlijke aanwas in onder andere het IJsselmeergebied, een minder grote rol. In snoekrijke watersystemen wordt de natuurlijke aanwas vrijwel tot nul gereduceerd. Het hoeft geen betoog dat een verslechterende waterkwaliteit door overmatige toevoeging van fosfaat en nitraat natuurlijke aanwas van karper in de kaart speelt.

Als laatste factor kan genoemd worden dat verwilderde karpertypen in de eerste kwetsbare jaren van hun leven in het algemeen een hogere overlevingskans hebben dan de gekweekte types (o.m. M. Kraal "de Aard van het beestje"). Met name in het Noordhollands poldergebied hebben zich in de loop der eeuwen aanzienlijke populaties van deze aangepaste karpers kunnen ontwikkelen.

Op veel van de open watersystemen in Nederland hebben zich in de loop van de afgelopen eeuwen (schub)karperbestanden kunnen vestigen die zich, hier en daar gevoed door incidentele uitzettingen, redelijk in stand hebben kunnen houden, zonder dat de soort in de regel een belangrijk stempel drukt op de aanwezige visgemeenschap. Met het verbeteren van de waterkwaliteit, en een daarmee samenhangende verbetering van de snoekstand, valt te verwachten dat deze natuurlijke bestanden allengs dunner zullen worden. In het recent verschenen "Vissen in Limburgse beken" (Crombaghs et. al. 2000) wordt de karper landelijk in het rijtje 'soorten met een negatieve trend' gezet.

De karper stond bekend als een bodemwoeler. Bedacht kan worden dat, wat betreft vertroebeling, karper een significant geringere invloed op z'n milieu heeft dan de veelvoorkomende soort de brasem (RIZA 1992, "Effect van bodemwoelende vis op de waterkwaliteit". Zie bijlage 2.) Bovendien is het zo dat in het gros van de VBC-wateren andere factoren zoals vertroebeling door opwerveling onder invloed van scheepvaart en stroming of beperking van het doorzicht door een teveel aan meststoffen (algenbloei) de invloed van karper in het algemeen gesproken vaak verwaarloosbaar klein is. Los van overmatige uitzettingen kan de karper, en dan met name het verwilderde karpertype, zich slechts in ondiepe, troebele wateren een dominante plaats binnen de visgemeenschap verwerven.

Alhoewel karper wordt beschouwd als een standvis brengt onderzoek steeds meer aan het licht dat migratie een belangrijke rol bij populatievorming speelt. Met name op open watersystemen is de actieradius van karper aanzienlijk. Er zijn gevallen bekend van karpers die over een afstand van ruim 30 kilometer pendelen tussen twee 'leefgebieden'. Uit de resultaten van Spiegelkarperprojecten (zie hoofdstuk. 4) blijkt dat zelfs schutsluizen nauwelijks een belemmering vormen voor de migratielust van karpers.

samenvatting

- Natuurlijke aanwas van karper is in Nederland een ongewisse zaak
- (Schub)karperbestanden hebben zich - zonder een groot stempel te drukken - in de loop der eeuwen redelijk kunnen handhaven in veel van de open watersystemen in Nederland.
- Slechts in ondiepe troebele watersystemen kan door het wegvallen van predatie door snoek de natuurlijke aanwas van (verwilderde) karper aanzienlijk zijn.
- Karpers van open watersystemen bestrijken een aanzienlijk deel van het water.

Hoofdstuk 4. Verantwoord karperbeheer

De definitie van verantwoord karperbeheer zoals gehanteerd door de KSN luidt als volgt:

Het ten gunste van de groei van karper en de variatie van karperbestanden benutten van de ecologische ruimte dat een water biedt, zonder dat kwetsbare en gewaardeerde ecosystemen en visgemeenschappen worden aangetast.

Verantwoord karperbeheer kan alleen op basis van kennis over de aard en ontwikkelingen van de karperstand gevoerd worden en dient planmatig te geschieden. Om een goed beeld te krijgen van de aard en ontwikkelingen van een karperstand is het in de meeste gevallen ons inziens onontbeerlijk om de door karpervissers verzamelde vangstgegevens (hengelvangstregistratie) bij dit onderzoek te betrekken. Immers de effectiviteit van professioneel vistuig (o.m. zegen) laat wat betreft het vangen van karper nogal eens te wensen over.

Ook monitoring van het karperbestand kan uitstekend geschieden door vangstgegevens jaarlijks in een databestand onder te brengen. Wat dit betreft beschouwt de KSN zogenaamde Spiegelkarperprojecten met volledige monitoring, waarbij individuele spiegelkarpers gedurende hun gehele leven gevolgd kunnen worden, als het summum van monitoring. De KSN wil zoveel als mogelijk deze projecten stimuleren en initiëren.

Het begrip spiegelkarperproject verdient enige uitleg. Een spiegelkarperproject is een project waarbij op grond van een gedegen inventarisatie en op planmatige basis het aandeel van het percentage spiegelkarper binnen een karperbestand wordt verhoogd door middel van uitzettingen.

NB: Gezien het feit dat voor deze projecten in de praktijk de betrokkenheid van verschillende hengelsportverenigingen, federaties en beroepsvissers wenselijk dan wel noodzakelijk is, lenen spiegelkarperprojecten zich uitstekend voor uitwerking in VBC- verband.

We onderscheiden twee soorten spiegelkarperprojecten. Om van een spiegelkarperproject te kunnen spreken moet er op zijn minst enige vorm van monitoring van de uitgezette vissen plaatsvinden. Deze monitoring kan op diverse manieren geschieden.

1. Een Spiegelkarperproject dat door middel van het, voorafgaand aan de uitzetting, fotograferen van uitgezette spiegelkarpers, deze karpers uitgebreid kan volgen = Volledige monitoring. (o.a. AHV Spiegelkarperproject, het IJssel Spiegelkarperproject, Spiegelkarperproject Nieuwkoop)
2. Een spiegelkarperproject dat door middel van louter hengelvangstregistratie en het fotograferen van gevangen spiegelkarpers de uitgezette spiegelkarpers globaal kan volgen = Globale monitoring. (o.a. Leiden, Groningen en Friesland)

Het uitzetten van spiegelkarper zonder een planmatige basis en zonder enige georganiseerde vorm van monitoring wordt door de KSN niet beschouwd als een

spiegelkarperproject. Om verdere verwarring te voorkomen spreken we over Spiegelkarperproject met een hoofdletter S als er volledige monitoring plaats vindt.

Deze laatste doeltreffende wijze van monitoring is mogelijk vanwege het feit dat elke individuele spiegelkarper over een geheel eigen beschubbingspatroon beschikt. De foto's van, de linkerflank van, uit te zetten spiegelkarpers worden in gerangschikte vorm ondergebracht in een fotoarchief, waarna zowel sport- als beroepsvissers wordt gevraagd om bij vangst van een spiegelkarper deze te fotograferen, te meten en te wegen en de foto aan te leveren bij een meldpunt van een Spiegelkarperproject.

Uit de hieruit verkregen informatie ontstaat op den duur een scherp beeld van migratie en verspreiding van karper en krijgt men inzicht in de omvang van de totale karperbezetting van een bepaald water. Daarnaast kan aan de hand van de gegevens omtrent lengte en gewicht van de terug gemelde spiegelkarpers iets worden gezegd over conditie en groei van de uitgezette karpers. Tenslotte kan door middel van Spiegelkarperprojecten op een snelle en goedkope wijze een indruk worden verkregen van de optrekbaarheid van watersystemen voor alle karperachtigen (brasem, voorn, winde etc.). Aldus kunnen Spiegelkarperprojecten wellicht een belangrijke bijdrage leveren aan het scheppen van kaders voor het doelmatig en verantwoord beheren van karperbestanden.

Nota Bene: in december 2001 verschijnt bij de KSN een handleiding Spiegelkarperprojecten!

Bij het opstellen van een (visstandbeheer)plan dient de gewenste 'speelruimte' van de karper te worden bepaald. Eventuele ingrepen om het karperbestand te reguleren (uitzetten, uitdunnen) worden bij voorkeur op deze planmatige basis gedaan. De KSN streeft naar een uitbreiding van de variatie in karperbestanden (verhouding schubkarper staat tot spiegelkarper), waarbij goede groei en conditie van de aanwezige karper gegarandeerd zijn. Voor het gros van de VBC-wateren streeft de KSN naar karperbestanden waarin de spiegelkarper z'n plaats terugkrijgt en van 10% tot 40% van de totale populatie gaat uitmaken (dit is nu gemiddeld van minder dan 2% tot 20%). Daartoe zijn uitzettingen met spiegelkarper onontbeerlijk. Immers bij natuurlijke aanwas zal, vanwege genetische dominantie, na enkele generaties de (verwilderde) schubkarper de overhand binnen het karperbestand krijgen.

De speelruimte die de karper krijgt toegewezen dient afhankelijk te zijn van de ecologische mogelijkheden dat een water biedt. In praktijk betekent dit dat visgemeenschappen waarbinnen de karper een ondergeschikte rol speelt, worden gestimuleerd, terwijl er ten aanzien van visgemeenschappen waarbinnen de karper dominant aanwezig is, ruimte geschapen kan worden ten faveure van meer soortenrijke visgemeenschappen. Dit streven sluit aan bij landelijk beleid waarbij gestreefd wordt naar een verbetering van de waterkwaliteit waardoor gewaardeerde levensgemeenschappen meer kans krijgen en het ecosysteem duurzaam kan functioneren. De KSN heeft een voorkeur voor goed beheer(s)bare karperbestanden waarbij de natuurlijke aanwas van de karper binnen de perken blijft. De aanwezigheid van (jonge) snoek (en in veel mindere mate andere roofvissoorten) is hierbij cruciaal.

Beschouwen we de 'OVB indeling van de Nederlandse ondiepe stilstaande wateren in visgemeenschappen op grond van milieuomstandigheden (zie bijlage 3) dan is duidelijk dat de wenselijke ruimte voor karper gerelateerd dient te worden aan de bestaande visgemeenschap. Gezien het feit dat de snoek een sleutelrol vervult bij de overleving van karperbroed ligt het voor de hand te veronderstellen dat hoe 'hoger in rang' de visgemeenschap is, des te bescheidener de plaats van de karper.

In een snoek rietvoorn type visgemeenschap wordt weinig ruimte voor karper gelaten. In een blankvoorn-snoek- en een brasem-blankvoorn type is al meer ruimte voor karper en in het snoekbaars-brasem type kan de karper ruim vertegenwoordigd zijn. De natuurlijke aanwas van karper past zich dus aan aan de milieuomstandigheden. Elk ingreep in het karperbestand dient in het licht van deze constatering overwogen te worden. Een terughoudende en weloverwogen houding bij zowel het onttrekken als het uitzetten van karper getuigt van verantwoord visstandbeheer.

Zo is bijvoorbeeld het onttrekken van (grote) karper in het kader van A.B.B. (Actief Biologisch Beheer) in wateren waar natuurlijke aanwas van karper gering is en waar geen grootschalige uitzettingen zijn gedaan onnodig vanuit het oogpunt van waterbeheer. Immers de kans is groot dat in dergelijke watersystemen, vanwege het uitblijven van natuurlijke aanwas, de aanwezige karperpopulatie gering en stabiel is, en aldus geen stempel zal drukken op het milieu. Vanuit het perspectief van de karpervisser is het uitdunnen van een beperkte stabiel karperbestand, hoofdzakelijk bestaande uit grote karpers, uiteraard zeer ongewenst.

Ook het uitdunnen van een ongewenst dichte karperbezetting dient weloverwogen te geschieden. Bedacht kan worden dat deze maatregel pas dan effect kan sorteren indien deze ingreep onderdeel is van een pakket van maatregelen dat beoogt de milieuomstandigheden te verbeteren. Onder meer het op verantwoorde wijze terugbrengen van fosfaatgehalten, baggeren, en een snoekvriendelijke inrichting dragen uiteindelijk zorg voor een goed reguleerbaar karperbestand.

Om te bepalen hoeveel ecologische ruimte karper inneemt willen water- en visstandbeheerders graag weten hoeveel karper er per hectare aanwezig is. Een kwantitatief onderzoek naar de visstand is echter, zeker op open watersystemen, dermate omslachtig en arbitrair dat het raadzaam is met behulp van de voorhanden zijnde gegevens (de opbouw van de populatie, het gemiddelde gewicht en de gemiddelde groei van karpers binnen een karperbestand) te bepalen hoe groot de ruimte is die de karper inneemt.

Een indicator voor de rol van de karper in een watersysteem is het percentage kleine karpers (< 5kilo) gerelateerd aan de opbouw van een bestand (rij 3 in de tabel). Dit zegt namelijk iets - uitzettingen van karper buiten beschouwing gelaten - over de natuurlijke aanwas van karper. Gemiddeld gewicht (rij 4) en gemiddelde groei (rij 5) zijn indicatoren voor de beschikbare (voedsel)ruimte voor karper.

Onderstaande tabel laat per visgemeenschap zien hoe een karperbestand er uit ziet zonder dat de omvang van dit bestand ons inziens beperkend is voor het functioneren (en verbeteren) van het ecosysteem in een betreffend watersysteem.

KSN beoordelingstabel karperbestanden

	RIETVOORN SNOEKTYPE	SNOEK BLANKVOORNTYPE	BLANKVOORN BRASEMTYPE	SNOEKBAARS BRASEMTYPE
Kenmerkende vissoorten	* RIETVOORN * ZEELT * JONGE, STERKE SNOEKPOPULATIE	* RIETVOORN * BAARS * KOLBLEI * REDELIJKE SNOEK- POPULATIE	* BRASEM * BLANKVOORN * BAARS * KLEINE SNOEKPOPULATIE	* BRASEM * POS * SNOEKBAARS * WEINIG SNOEK
Milieukenmerken	HELDER, PLANTENRIJK WATER DOORZICHT > 70 CM	REDELIJK PLANTENRIJK, MET NAME DRIJFPLANTEN DOORZICHT 40-70 CM	GERINGE AANWEZIGHEID WATERPLANTEN DOORZICHT 40-60 CM	NAGENOEG GEEN WATERPLANTEN DOORZICHT 10-40CM
Opbouw karperbestand < 5KG	< 10%	< 30%	< 40%	< 50%
Gemiddeld gewicht	> 9kg	>8kg	>7kg	> 6kg
Gemidd. gewichts toename per groei- seizoen van uitgezette zette K3 (spiegel)	2 - 2,5kg	1,5 - 2kg	1 - 1,5kg	0,5 - 1kg

Deze tabel kan uitstekend dienst doen als graadmeter voor de wenselijkheid van ingrijpen in het karperbestand. Daartoe dient eerste de bestaande visgemeenschap te worden getypeerd. Bedacht dient te worden dat in open watersystemen het niet zelden zo is dat er verschillende visgemeenschappen binnen het watersysteem worden aangetroffen.

In de smallere vaarten en sloten speelt begroeiing een grotere rol en komen visgemeenschappen van het type rietvoorn - snoek en snoek - blankvoorn voor, terwijl in de hoofdaders (kanalen) het type blankvoorn - brasem en brasem - snoekbaars de regel is. Door het gemiddelde te nemen is de tabel nochtans goed werkbaar.

Vervolgens wordt bekeken hoe het karperbestand is opgebouwd. Voldoet het karperbestand in een watersysteem aan de normen (grenswaarden), gesteld in rij 3 ('opbouw karperbestand <5 kilo') en 4 ('gemiddeld gewicht') of worden deze grenswaarden overtroffen dan betekent dit dat er voldoende ruimte is voor (herstel)uitzettingen, spiegelkarperprojecten enzovoort zonder dat de visgemeenschap onder druk wordt gezet en zonder dat de groei en conditie van karper wordt beperkt.

Het is natuurlijk altijd verstandig om bij een dergelijke ingreep altijd beperkte hoeveelheden karper uit te zetten en vervolgens door middel van monitoring te bezien hoe de maatregel uitpakt. Een richtlijn is om een maximum van 1 kilo per hectare per jaar aan te houden. Bij eventuele uitzettingen wordt bij voorkeur gekozen voor gegarandeerd gezonde (K3) pootkarper. Het grote voordeel van het inzetten

van gefotografeerde K3 spiegelkarper is dat hiermee de groei gemakkelijk kan worden getoetst. Bovendien zal het in 9 van de 10 gevallen zo zijn dat (verwilderde) schubkaper het dominante karpertype is. In rij 5 treft u de grenswaarden van de gewichtstoename. Mocht aan deze normen niet worden voldaan dan liggen aanpassingen voor de hand.

NB: het uitzetten van middelgrote en grote karper druist in tegen de principes van verantwoord karperbeheer, stelt het welzijn van de karper in de waagschaal (denk aan de verspreiding van ziektekiemen) en stimuleert de ongewenste handel in levende grote karpers.

Voldoet het karperbestand, wat betreft gemiddeld gewicht en opbouw, in een watersysteem (net) niet aan de in de beoordelingstabel in rij 3 en 4 gegeven grenswaarden dan is er ons inziens geen grond om (herstel)uitzettingen te (blijven) plegen. Enerzijds zou dit de druk van karper op de visgemeenschap (onwenselijk) vergroten, anderzijds kan niet gegarandeerd worden dat daarmee de conditie en groei van de aanwezige karper gehandhaafd blijven. Een mogelijkheid om de variatie in het bestand te vergroten is het vervangen van een deel van het bestaande bestand door geliefde karpervariëteiten. In voorkomende gevallen kan door uitdunning van het verwilderde schubkarperbestand kleine (tot middelgrote) verwilderde schubkarper worden vervangen door spiegelkarper en (eventueel) edelschubkarper.

Worden de grenswaarden gesteld in rij 3 en 4 (bij lange na) niet gehaald dan kan het wenselijk zijn om tot uitdunning van de populatie over te gaan. Eén en ander hangt natuurlijk af van de wensen van zowel water- als visstandbeheerders. Het behoeft geen betoog dat bij eventuele uitdunning van het karperbestand, alleen kleine en eventueel middelgrote verwilderde schubkarper tot een pond of 15 kunnen worden afgevoerd.

De KSN adviseert wel deze maatregel te combineren met het bevorderen van de snoekstand (baggeren, aanplanten waterplanten enz.).

samenvatting

- Verantwoord en planmatig karperbeheer kan alleen plaatsvinden op basis van inventarisatiegegevens.
- Spiegelkarperprojecten waarbij monitoring een grote rol spelen ziet de KSN als zeer waardevol.
- De KSN streeft naar goed beheer(s)bare en gevarieerde karperbestanden binnen visgemeenschappen die niet door karper worden gedomineerd.
- De KSN streeft naar een uitbreiding van visstanden waarin een goede groei en conditie van karper gewaarborgd zijn en het spiegelkarperbestand tenminste van 10% tot 40% van het totale karperbestand uitmaakt.
- Zowel het onttrekken als het uitzetten van karper dienen getoetst te worden.
- De in de KSN beoordelingstabelopgenomen grenswaarden wat betreft opbouw van de populatie, gemiddeld gewicht en groei kunnen dienst doen als toetsingskader.
- De KSN adviseert om slechts K3 pootkarper uit te zetten.

Hoofdstuk 5. Karpervisserij en beroepsvisserij

De karper speelt als consumptievís in Nederland een marginale rol. Toch is de laatste jaren een stijgende tendens waarneembaar wat betreft het economisch benutten van karper door beroepsvissers. De belangstelling voor karper is minder het gevolg van een gestegen consumptie van karper, maar komt veeleer voort uit het ontstaan van een markt waarop aan de ene kant visrechthebbers van wateren uit binnen- en buitenland en aan de andere kant beroepsvissers (en ook sportvissers) elkaar hebben weten te vinden.

Anders dan bij de voor consumptie bestemde karpers vormen in deze, deels clandestiene, handel juist grote karpers een geliefd handelsobject. Het gros van deze verhandelbare grote karper wordt onttrokken aan open watersystemen. Onder meer ook uit het gehele IJsselmeergebied. Deze ontwikkeling baart de KSN grote zorgen. Ten eerste kan hier geen sprake zijn van een duurzame visserij, ten tweede zijn heel veel karpervissers met name gericht op het vangen van grote en / of bijzondere exemplaren. Het onttrekken van deze, unieke, exemplaren aan het water doet enorme afbreuk aan deze tak van visserij en dupeert daarmee de hengelsport.

Het feit dat karpers reeds bij een leeftijd van tien jaar topgewichten kunnen bereiken en het tegelijk niet bijzonder is dat karpers de leeftijd van dertig jaar bereiken, geeft aan hoelang sportvissers plezier kunnen beleven aan grote karpers.

Mede gezien het feit dat zowel het onttrekken van grote exemplaren en het uitzetten van volgroeide exemplaren indruist tegen de uitgangspunten van verantwoord karperbeheer en het welzijn van de karper onnodig in de waagschaal stelt, zal zij zich met hand en tand verzetten tegen zowel het onttrekken van, als de handel in grote karper! In april 2000 heeft de KSN in samenwerking met de NVVS deze kwestie ook op Europese schaal aan de kaak gesteld.

De E.A.A. (European Anglers Association) heeft een motie op dit punt aangenomen die oproept tot het ontmoedigen van de handel in 'specimenvís' (grote exemplaren) van en een boycot van die wateren waarin grote karpers van elders worden uitgezet.

De door geheel Nederland opgezette spiegelkarperprojecten, met als doel de spiegelkarper te redden voor, met name, de open watersystemen van Nederland, worden ernstig in hun voortgang gefrustreerd als spiegelkarpers door beroepsvissers worden benut. Daarbij kan bedacht te worden dat deze spiegelkarpers zich wellicht ook (zullen) verspreiden over wateren waar beroepsvissers beschikken over het schubvisrecht.

Deze kostbare, uit sportvissergelden betaalde projecten, worden met inzet van heel veel vrijwilligers tot stand gebracht. Bovendien leveren Spiegelkarperprojecten met volledige monitoring een belangrijke wetenschappelijke bijdrage aan het onderzoek naar onder meer migratie van cypriniden in open watersystemen en de groei van karper. Om deze redenen pleit de KSN voor een algehele stop op het onttrekken van spiegelkarpers uit hun leefomgeving.

De KSN ziet de VBC's als het uitgelezen terrein om in samenspraak met beroepsvissers te komen tot regelingen waarbij de zowel voor sportvissers als voor onderzoek waardevolle karpers door zowel sport- als beroepsvissers voortaan onbeschadigd worden teruggezet.

Wat betreft de benutting van karper kan het, zoals in het voorgaande hoofdstuk beschreven, evenwel in bepaalde gevallen zelfs gewenst zijn om het karperbestand uit te dunnen. Als de beschreven normen niet gehaald worden kan in het kader van visstandbeheer, voortvloeiend uit een visstandbeheerplan, daarom wel karper worden uitgedund. Dat daarbij de kundige hulp van een beroepsvisser kan worden ingeschakeld ligt voor de hand. Het gaat hier dan om kleine en middelgrote (verwilderde) schubkarpers tot een pond of 15.

Het mag als bekend worden verondersteld dat er in Nederland, anders dan in de meeste Europese landen, door beroepsvissers die in het bezit zijn van 'het schubvisrecht' op karper gevestigd mag worden. Zonder dit recht te kunnen betwisten is de KSN zich er terdege van bewust dat de toekomstige beroepsmatige visserij op karper in de geest van het Beleidsbesluit Binnenvisserij dient te geschieden. Dit betekent dat de eventuele benutting van vis in de toekomst geheel in het kader van verantwoord en duurzaam visstandbeheer en een duurzame visserij zal komen te staan, waarbij de belangen van de hengelsport meegewogen zullen worden.

De KSN onderschrijft in dit verband het door de NVVS ontwikkelde kader:

- De benutting dient te zijn gebaseerd op het 'wise use principe', d.w.z. dat de soortenrijkdom en het ecologisch functioneren van het water niet nadelig mag worden beïnvloed.
- De aanwezige visstand moet de benutting toelaten.
- De benutting dient selectief te zijn, zonder ongewenste en onbedoelde bijvangst.
- De belangen van de sportvisserij mogen niet wezenlijk worden geschaad.

Voor de beroepsvisserij op karper betekent dit dat, op grond van de uitkomsten van een grondige inventarisatie, binnen VBC's bepaald dient te worden hoe de benutting van karper door beroepsvissers met het recht op het onttrekken van karper in goede banen kan worden geleid. Dit proces is gediend bij het aantrekken van de banden tussen beroep en sport, waarbij de verantwoordelijke en / of belanghebbende hengelsporters en beroepsvissers elkaar op de hoogte houden van activiteiten, vangstresultaten etcetera.

De KSN betreurt het dat het IJsselmeer en Markermeer (voorlopig) buiten het VBC werkterrein is gehouden want ons inziens zou ook hier de benutting van karper (en andere schubvis) getoetst dienen te worden.

De KSN spreekt het vertrouwen uit dat de VBC-leden goed van elkaars belangen op de hoogte zijn en dat er gezamenlijk wordt gewerkt aan een visplan waarin de grote karper en spiegelkarper worden ontzien voor economische / beroepsmatige benutting.

Beroepsvissers die eventueel door de in VBC-verband gemaakte afspraken over de benutting van karper inkomsten derven, kunnen wellicht gecompenseerd worden door, in de geest van het Beleidsbesluit Binnenvisserij, hun activiteiten uit te breiden met het vissen op, veelal dominante soorten, als brasem, baars, snoekbaars en blankvoorn. Het moge duidelijk zijn dat de gemaakte afspraken over benutting van karper ook consequenties dienen te hebben voor sportvissers. De KSN pleit er dan ook voor om in de hengelsportvergunningen bepalingen op te nemen die het meenemen en in bezit hebben van grote karper en spiegelkarper strafbaar stellen.

Gezien de aangetoonde illegale onttrekking van karper (stroperij) uit open watersystemen, door onder meer gebruik te maken van de zegen en het staand want (o.a. Randmeren), acht de KSN het bijzonder raadzaam dat er binnen afzienbare termijn een effectief controlesysteem, met inschakeling van de A.I.D. (Algemene Inspectiedienst) wordt opgezet, waarbij de in het vooruitzicht gestelde boetes en eventuele andere sancties de baten flink overtreffen. Deze stroperij schaadt immers niet alleen de belangen van de sportvisser, maar evenzeer die van de beroepsvisser. Het is bekend dat er karpers (onbedoeld) worden gevangen in staande warnetten (staand want). Deze karpers zijn doorgaans dood of ernstig verwond en kunnen niet worden teruggezet. Het gebruik van staande netten druist in tegen het dierenwelzijn en is niet selectief. De KSN bepleit een verbod op dit vangtuig.

samenvatting

- De KSN maakt zich grote zorgen over de handel in karper, waarbij veelal uit open watersystemen afkomstige grote karpers worden aangeboden aan visrechthebbers in binnen- en buitenland. Om deze praktijken te ontmoedigen heeft de EAA een motie op dit punt aangenomen.
- De KSN wil via VBC's werken naar een situatie waarbij eventuele benutting van karper alleen op basis van verantwoord en duurzaam visstandbeheer plaatsvindt.
- Vanwege de bijzondere waarde als sportvis is grote karper noch spiegelkarper economisch benutbaar zonder de belangen van de sportvisser ernstig te schaden.
- De, ook voor onderzoeksdoeleinden, zeer waardevolle Spiegelkarperprojecten worden ernstig in hun voortgang gefrustreerd als spiegelkarpers economisch worden benut.
- In VBC verband dienen afspraken gemaakt te worden over een eventueel verbod op het meenemen en in bezit hebben van grote karper en spiegelkarper. Dit verbod dient ook in sportvisvergunningen te worden opgenomen.
- Om erop toe te zien dat binnen VBC's gemaakte afspraken over de economische benutting van karper nageleefd worden, dienen de banden tussen sport en beroep aangehaald te worden waarbij men elkaar op de hoogte houdt van activiteiten vangsten enz.
- Eventuele inkomstenderving van beroepsvissers met schubvisrecht kan eventueel gecompenseerd worden door een uitbreiding van benutting van andere soorten.
- Om stroperij (op karper) tegen te gaan dient er een adequaat controlerenetwerk te worden opgestart, waarbij hoge boetes, enz. in het vooruitzicht dienen te worden gesteld.

- Het vissen met staand want is niet selectief en is vanuit het oogpunt van dierenwelzijn onverantwoord. De KSN bepleit een verbod op dit vangtuig.

Hoofdstuk 6. Stappenplan karperbeheer binnen VBC's

Als handvat voor de deelnemers aan VBC's heeft de KSN het navolgende praktische stappenplan samengesteld, dat zorg kan dragen voor een gang van zaken waarbij ten aanzien van het beheer van de karperstand zowel de belangen van het beroep, als de sport, als het duurzaam functioneren van het water gewogen worden.

Stap 1

Vaststellen van de opbouw, ontwikkeling en de kwaliteit van het karperbestand en migratie van karper binnen watersystemen. De KSN zou de deelnemers van de VBC's graag willen wijzen op de mogelijkheid om gegevens op te vragen bij regionaal georganiseerde karpervissers van de KSN. Een dergelijke inventarisatie, eventueel aangevuld met gegevens van deelnemende beroepsvissers en uitgevoerde visserijkundige onderzoeken, geeft een goed beeld van het aanwezige karperbestand.

Stap 2

Vaststellen van de (eventuele) benutting van karper door beroepsvissers (met schubvisrecht) in de afgelopen jaren.

Stap 3

Vaststellen van karperuitzettingen in de afgelopen jaren.

Stap 4

Typering visgemeenschap.

Stap 5

Vaststellen streefbeeld visgemeenschap.

Stap 6

Toetsing van de gevonden uitkomsten van het onderzoek naar de karperstand met de in het schema gegeven grenswaarden.

Stap 7

Indien de gevonden uitkomsten achterblijven bij de in het schema in hoofdstuk 3 gegeven grenswaarden voor een wenselijke en verantwoorde karperstand, dan gelden de volgende aanbevelingen en beheermaatregelen die opgenomen kunnen worden in een visstandbeheerplan:

- Geen of slechts voorwaardelijke ruimte voor uitzettingen met karper.
- Eventueel onttrekken van kleine (verwilderde) schubkarper en vervangen door spiegelkarper in het kader van een gemonitord spiegelkarperproject.
- Verbetering van de paai- en opgroeimogelijkheden voor snoek.

Indien de gevonden uitkomsten aantonen dat er extra ruimte is voor karper binnen de visgemeenschap dan:

- Beperkte uitzettingen, (maximum 1 kilo per jaar per hectare) het liefst in het kader van een Spiegelkarperproject met volledige monitoring, waarbij de groeinormen als houvast kunnen dienen.

Stap 8

Het opstellen van een bindend visplan waarin bepaald wordt hoe de beroepsvisser en de sportvisser kunnen worden ingeschakeld bij het ten uitvoer brengen van het in het visstandbeheerplan vastgelegde karperbeheer, welke speelruimte zij hebben ten aanzien van de economische benutting van karper, en hoe de naleving geregeld gaat worden. Daarbij dienen volgens de KSN de volgende punten in overweging genomen te worden:

- Het economisch benutten en verhandelen van grote karper en spiegelkarper is ten ene male ongewenst.
- Eventuele wenselijke benutting van kleine (en middelgrote) (verwilderde) schubkarper door beroepsvissers dient geregistreerd te worden.
- Het aanstellen van een contactpersoon uit de hengelsporthoek binnen de VBC die direct contact houdt met de beroepsvisser over de benutting van karper is aan te raden.
- Het opnemen van compenserende maatregelen (uitbreiding visrechten, uitbreiding van benutting naar dominante vissoorten) om beroepsvissers met schubvisrecht, die door gemaakte afspraken m.b.t. economische benutting karper eventueel inkomsten derven, geen schade te laten lijden.
- Het staande want is een vistuig dat niet ingezet zou moeten worden.
- Het opzetten van een controlesysteem en een adequaat ontmoedigingsbeleid (hoge boetes enz.) om visstroperij tegen te gaan is een voorwaarde om tot goed beheer te komen.
- Het opnemen in de sportvisvergunning van bepalingen rond het terugzetten van grote karper en spiegelkarper is een logische consequentie.

Stap 9

Om de tafel met waterbeheerders (o.a. rijkswaterstaat) waarbij de volgende punten die te maken hebben met karperbeheer en de belangen van karpervissers ter tafel kunnen worden gebracht:

- Een inrichting van het water die de paai- en opgroeimogelijkheden van vis en in het bijzonder van de snoek verbeteren.
- Het handhaven en uitbreiden van de mogelijkheden voor migratie van vis.
- Het verbeteren van de waterkwaliteit door middel van baggeren, aanplant van waterplanten en eventueel op verantwoorde wijze verminderen van fosfaatgehalten.
- Het bij de inrichting rekening houden met de toegankelijkheid en bevisbaarheid van het water.

Geraadpleegde literatuur

- KSN 1999 : KSN-Nota “Karperbeleid in Groningen” 1999-2005
- AHV 1997 : Nota Karperbeleid 1997-2003
- KSN 1994 : Met het oog op de karper. De aard van het beestje (M. Kraal)
- RIZA 1992 : Effect van bodemwoelende vis op de waterkwaliteit
- OVB 2001 : Masterplan Rijnlands boezem 2001-2011
- OVB 1993 : Cursussen visstandbeheer
- : Indeling van de Nederlandse wateren in visgemeenschappen
(Quak&Van der Spiegel)
- NVVS 2001 : ‘NVVS-kaderrichtlijn economische benutting schubvis’